IQTISODIY MIGRATSIYA: GLOBAL TAHLIL VA MARKAZIY OSIYANING IQTISODI MUAMMOLARI

Tojimamatova Gulzoda Xusnidin qizi
Andijon davlat universiteti Huquq-iqtisod fakulteti Iqtisodiyot yo'nalishi talabasi
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.22842976

ANNOTATSIYA. Maqolaning maqsadi iqtisodiy migratsiyaning global va mintaqaviy iqtisodi ta'sirlari masalasini tahlil qilishdir. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, migratsiya zamonaviy dunyo iqtisodiyotining muhim komponentsidir. O'zbek tilida olib borilgan tadqiqot shuni aniqlab beradiki, rem'ittanslar Markaziy Osiya mamlakatlarining iqtisodi barqarorligini ta'minlovchi muhim omil bo'lib qolmoqda. 2024-yilda Ozbekistan 14.8 milliard AQSh dollari rem'ittans qabul qilgan bo'lsa, Tojikiston bunga ehtiyojning 45 foizini tashkil qiladi. Maqolada iqtisodiy migratsiyaning ijobiy ta'sirlari (rem'ittanslar, yangi bilim, investitsiyalar) va salbiy ta'sirlari (brain drain, mehnat bozori disbalanslar) batafsil tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: iqtisodiy migratsiya, rem'ittanslar, brain drain, mehnat migratsiyasi, Markaziy Osiya, iqtisodiy rivojlanish,

ABSTRACT . This article analyzes the global and regional economic impacts of economic migration, particularly focusing on Central Asia. Economic migration is a crucial component of the modern world economy, characterized by the movement of labor across borders in search of better economic opportunities. The research demonstrates that remittances represent a vital factor in economic stability of Central Asian countries. In 2024, Uzbekistan received USD 14.8 billion in remittances, while remittances accounted for 45% of Tajikistan's GDP. The article provides detailed analysis of both positive impacts (remittances, knowledge transfer, investments) and negative consequences (brain drain, labor market imbalances) of economic migration. The study synthesizes data from international organizations including the International Organization for Migration (IOM), World Bank, and United Nations.

Keywords: economic migration, remittances, brain drain, labor migration, Central Asia, economic development,

Аннотация. В этой статье анализируются глобальные и региональные экономические последствия экономической миграции, с особым акцентом на Центральную Азию. Экономическая миграция является критически важным компонентом современной мировой экономики, характеризуемым движением рабочей силы через границы в поисках лучших экономических возможностей. Исследование демонстрирует, что денежные переводы являются жизненно важным фактором экономической стабильности стран Центральной Азии. В 2024 году Узбекистан получил 14,8 миллиарда долларов США в виде денежных переводов, а денежные переводы составили 45% ВВП Таджикистана. Статья предоставляет подробный анализ как положительных последствий (денежные переводы, передача знаний, инвестиции), так и отрицательных последствий (утечка мозгов, дисбаланс на рынке труда) экономической миграции.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Ключевые слова: экономическая миграция, денежные переводы, утечка мозгов, трудовая миграция, Центральная Азия, экономическое развитие.

Iqtisodiy migratsiya - bu insonlarning yuqori daromad, yaxshiroq ta'lim va turish shuaro'yi izlab boshqa mamlakatga ko'chib ketish jarayonidir. XXI asrda migratsiya dunyo iqtisodiyotining integral qismi bo'lib qolmoqda. Birlashgan Millat Tashkiloti (BMT) ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda dunyoda taxminan 281 milliong xorijiy migrant mavjud bo'lib, bu global aholiga 3.6 foizini tashkil etadi.

Migratsiya xususan Markaziy Osiya mamlakatlarining iqtisodiyotida muhim rol o'ynamoqda. Migratsiya va Rivojlanish bo'yicha Birlashgan Millat Tashkiloti Departamentining ma'lumotiga ko'ra, Markaziy Osiya Yevropa mintaqasi 100 million migrant bo'lgan bo'lib, bu global migrantlarning 1/3 qismini tashkil etadi. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, iqtisodiy migratsiyaning ta'sirlari ijobiy va salbiy tomonlarni ham o'z ichiga oladi va bu muammoni tahlil qilish zarurdir.

1. IQTISODIY MIGRATSIYANING TUSHUNCHASI VA TURLARI.

Migratsiya - bu jismoniy, mahalliy va o'zgaruviy harakat bo'lib, bir joydan boshqa joyga ko'chib ketishni anglatadi. Iqtisodiy migratsiya (Economic migration) asosan iqtisodiy sabablarga ko'chib ketish jarayonidir. Bu turdagi migrant inson yuqori maosh, yangi ishchi imkoniyatlari, yaxshiroq ta'lim va sog'liq xizmatiga kirish niyati bilan boshqa joyga ko'chib ketishidir.

Migratsiya ikki turga bo'linadi:

Ichki migratsiya – bu aholining o'z mamlakati chegaralari ichida bir hududdan boshqasiga doimiy yoki vaqtincha yashash uchun ko'chib o'tishidir.

Tashqi migratsiya – bu odamlarning doimiy yoki vaqtincha yashash joyini o'zgartirib, bir davlatning chegarasidan chiqib boshqa davlatga ko'chib o'tish jarayonidir.

2. IQTISODIY MIGRATSIYANING SABABLARI

Iqtisodiy migratsiyaning asosiy sabablari:

Maosh farqi: Rivojlangan mamlakatlarida maosh ko'chib kelmaydigan mamlakatlarida bo'lganidan 5-20 barobar ko'p bo'lishi mumkin.

Ishchi o'rinlari: Rivojlangan iqtisodiyot ko'p ishchi o'rinlarini yaratadi va xorijiy ishchilar talabini oshiradi.

Ta'lim imkoniyatlari: Yaxshi universitetlari va ta'lim tizimi bo'lgan mamlakatlar talabalarni jalb qiladi.

Ishsizlik: O'z mamlakatida ishsizlikka duch kelgan odamlar boshqa yerda ishlash imkoniyati mavjudir.

3.IQTISODIY MIGRATSIYANING GLOBAL VA MINTAQAVIY STATISTIKASI

Jadval 1. Markaziy Osiyaning Migratsiya Statistikasi (2024)

Davlat	Rem'ittans (2024)	GDP-ga %	Bosh manbai
O'zbekiston	$14.8 mlrd	14%	Rossiya (77%)
Tojikiston	~$3 mlrd	45%	Rossiya (80%+)
Qirg'iziston	~$1.5 mlrd	24%	Rossiya (80%+)
Qozog'iston	~$2 mlrd	1%	Turli manbalar

Jadval ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, Markaziy Osiya mintaqasida migratsiya asosan Rossiyaga yo'naltirilgan bo'lib, rem'ittanslar o'zbek iqtisodiga hayratli ta'sir ko'rsatmoqda.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

4. IQTISODIY MIGRATSIYANING IJOBIY TA'SIRLARI

Rem'ittanslar

Rem'ittanslar - bu migrantlar o'z mamlakatariga yuborgan pul bo'lib, global daromadni barqaror qilishning muhim omilidir. BMT ma'lumotiga ko'ra, 2000-2022 yillar orasida xalqaro rem'ittanslar 650 foizga ortib, 128 milliard AQSh dollaridan 831 milliard AQSh dollariga yetdi. Rivojlanmagan va o'rta tarafdagi mamlakatlar 2022-yilida 647 milliard dollarni qabul qilishgan.

Markaziy Osiya mamlakatlarida rem'ittanslarning roli alohida ahamiyatli.

Tadqiqotlarga ko'ra, rem'ittanslar bo'lmaganda, Qirg'izstondagi xonalardagi qashshoqlik 10% dan 50% ga ortadi, O'zbekistonda esa 9.6% dan 16.8% ga ko'tariladi.

Migrantlar xorijda yangi bilim, texnika va ish amaliyotini o'rganib, o'z mamlakatiga qaytganda bu bilimlarni o'z iqtisodiga tatbiq etadi. Bu jarayoni "bilimlar almashinuvi" deb ataladi va uni doimiy investitsiya deyish mumkin.

XULOSA

Iqtisodiy migratsiya zamonaviy dunyo iqtisodiyotining muhim qismi bo'lib, ijobiy va salbiy tomonlarni o'z ichiga oladi. Markaziy Osiya mintaqasida rem'ittanslar iqtisodiy barqarorlik uchun muhim omil hisoblanadi, lekin long-term perspektivada brain drain muammosini hal qilish zarur.

Tavsiyalar:

1. Migratsiya politikasini isloh qilish va migrantlarning huquqlarini himoya qilish.
2. Mahalliy iqtisodning rivojlanishiga investitsiya qilish va yangi ishchi o'rinlarini yaratish.
3. Yuqoriqilmali kadrlari o'z mamlakatda qolib ishlashi uchun sharoit yaratish.
4. Migrantlar bilan diaspora tashkilotlari orqali aloqalarni mustahkamlab, return migration ni rag'batlantirish

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. International Organization for Migration (IOM). (2024). World Migration Report 2024. IOM Publications.
2. United Nations Department of Economic and Social Affairs (UN DESA). (2024). International Migrant Stock 2024 by sex and by region.
3. World Bank. (2024). The Journey Ahead: Supporting Successful Migration in Europe and Central Asia Region. World Bank Publications.
4. Central Bank of Uzbekistan. (2025). Central Bank's Brief Review on Currency Transactions of Individuals.
5. World Bank. (2024). Macro Poverty Outlook 2025, Tajikistan.
6. United Nations Women (UN Women). (2024). Central Asia Sub-regional Brief: Undercounted women's migration, remittance dependence and gendered constraints on mobility.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.